

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ В УКРАЇНІ

Н. О. МОСІЙЧУК, аспірант*

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: natalka-1986@ukr.net

Анотація. Розглянуто сучасний стан розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні, причини та шляхи подолання негативних тенденцій на селі й підвищення ефективності виробництва за умов створення кооперативів.

Ключові слова: кооперація, сільськогосподарська кооперація, кооператив, агропромислове виробництво

Актуальність. Основою продовольчої безпеки держави та задоволення потреб населення країни у високоякісних продуктах харчування є ефективне сільськогосподарське виробництво та якісна переробка й зберігання продукції. Сучасний стан аграрного сектору залишається незбалансованим, оскільки збільшується кількість земель сільськогосподарського призначення, які використовують агрохолдинги та агрокорпорації для вирощування високорентабельних та монокультур, переважно зернової та олійної груп, а виробництво трудомісткої плодоовочевої та м'ясо-молочної продукції лягає на плечі дрібних особистих селянських і фермерських господарств.

В економічно розвинених європейських країнах сільськогосподарські кооперативи є найбільш значущими організаційно-економічними формуваннями, оскільки вони, перш за все, захищають інтереси дрібних товаровиробників від експансії великого, насамперед, монополізованого капіталу.

Професор М. Й. Малік зазначає, що кооперація, як особлива форма соціально-економічної діяльності, властива всім економічним системам. Специфіка аграрного сектору економіки зумовлює необхідність функціонування різних форм господарювання, зокрема кооперацію, яка визначає не лише тип підприємства, а й спосіб виживання сільськогосподарських товаровиробників у конкурентному ринковому середовищі [1].

У сучасному економічному словнику зазначається, що термін «кооператив» (від латинського «cooperation» – співробітництво) означає підприємство, організація, створені шляхом добровільного об'єднання осіб на пайовій основі для здійснення підприємницької діяльності [2].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значний внесок у становлення кооперації в Україні зробили українські вчені, передусім М. Туган-Барановський, М. Левитський, С. Бородаєвський, Б. Мартос. Проблемам кооперативного руху на сучасному етапі в Україні присвятили свої наукові праці вчені-економісти М. Малік, Л. Молдаван, В. Зіновчук, Р. Корінець та інші.

---

* Науковий керівник – доктор економічних наук, доцент В. А. Ткачук

Мета дослідження – вивчення сучасного стану сільськогосподарської кооперації в Україні та узагальнення наукових доробок вчених у цій сфері.

Результати досліджень та їх обговорення. Найбільш узагальненим, на нашу думку, є визначення кооперативу, яке дає В. Зіновчук. Він стверджує, що «кооператив є підприємством корпоративного типу, створеним шляхом добровільного об'єднання матеріальних внесків і зусиль сільськогосподарських товаровиробників-власників (громадян та юридичних осіб), організації демократичного управління і поділу ризику й доходів відповідно до участі в господарській діяльності цього підприємства» [3].

Згідно із Законом України «Про кооперацію» № 1087-IV від 10.07.2003 р., кооперація – це система кооперативних організацій, створених з метою задоволення економічних, соціальних та інших потреб своїх членів [4].

У Законі України «Про сільськогосподарську кооперацію» № 469/97-ВР від 17.07.1997 р. зазначається, що сільськогосподарська кооперація – це система сільськогосподарських кооперативів, їх об'єднань, утворених з метою задоволення економічних, соціальних та інших потреб членів кооперативів [4].

Організація агропромислового виробництва на основі кооперації має пріоритетне значення в аграрній сфері, розвиток якої базується на консолідації та взаємодії ресурсів і можливостей сільськогосподарських товаровиробників. Діяльність сільськогосподарських товаровиробників може здійснюватися із застосуванням різних форм і типів кооперації від простих форм взаємовідносин до складних інтегральних формувань, від виробництва сировини до реалізації готової продукції [5].

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» розробив «Стратегічні напрямки розвитку сільського господарства України на період до 2020 року», де зазначено стратегічні цілі та індикатори розвитку сільського господарства. Одним із основних напрямів досягнення стратегічних цілей є розвиток сільськогосподарського підприємництва та кооперації через створення сприятливих економічних умов для започаткування та організації діяльності, зокрема державної підтримки формування та поліпшення матеріально-технічної бази кооперативних формувань [6].

Станом на 1 січня 2018 року, сільськогосподарські кооперативи становлять 13,04% від загальної кількості кооперативів, про що свідчать статистичні дані (табл.1) [7].

1. Сільськогосподарські кооперативи в загальній кількості кооперативів (станом на 1 січня 2018 року)

Види юридичних осіб	Кількість
Всього юридичних осіб	1235024
у тому числі:	
кооперативи	26975
з них:	
виробничий	2248
обслуговуючий	18654
споживчий	749
сільськогосподарський виробничий	996
сільськогосподарський обслуговуючий	1073

* Побудовано за даними Державної служби статистики України.

У табл. 2 наведено дані Держкомстату України щодо динаміки зміни кількості сільськогосподарських кооперативів, що свідчать про недостатньо ефективну існуючу модель функціонування сільськогосподарських кооперативів в Україні. З 2015 р. кількість сільськогосподарських виробничих кооперативів зменшилася на 6,4%, водночас, кількість сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів зросла на 15,6% [7].

2. Динаміка кількості сільськогосподарських виробничих та обслуговуючих кооперативів в Україні (станом на 1 січня 2018 року)

Вид кооперативів	Роки						
	2001	2005	2014	2015	2016	2017	2018
сільськогосподарські виробничі кооперативи	446	1020	1192	1064	998	997	996
сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи	734	1127	1035	928	949	1017	1073

* Побудовано за даними Державної служби статистики України.

В Україні для діяльності сільськогосподарських кооперативів діє відповідне нормативно-правове поле. Зокрема, це Закони України «Про кооперацію», «Про сільськогосподарську кооперацію», «Про споживчу кооперацію», Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку кооперативного руху та посилення його ролі в реформуванні економіки України на ринкових засадах». Крім того, Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації на 2018–2020 роки» та Постанова Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо активізації роботи з розвитку тваринництва» передбачають забезпечення пріоритетності підтримки фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації.

За статистичними даними, сільське господарство України представлено різними організаційно-правовими формами господарювання. Так, у 2016 р. у структурі сільськогосподарського виробництва діяли 8700 господарських товариств, 3752 приватних підприємства, 738 кооперативів, (це становить лише 1,5% від загальної кількості організаційних форм господарювання), 33 682 фермерських господарства, 222 державних підприємства та 603 підприємства інших форм господарювання.

У 2016 р. кількість всіх організаційних форм господарювання зменшилася, за винятком господарських товариств, кількість яких зросла на 5,6% у 2016 р. порівняно з 2012 р. Кількість кооперативів за даний період зменшилася на 110 одиниць, що становить 13%. Найменша кількість кооперативів була в 2014 р. Це можна пояснити негативною політичною та економічною ситуацією, яка склалася в Україні в період 2013–2014 роках (табл. 3) [7].

3. Кількість сільськогосподарських підприємств за організаційними формами господарювання у 2012–2016 роках

Організаційні форми господарювання	Роки					2016 р. у % до 2012 р.
	2012	2013	2014	2015	2016	
Господарські товариства	8235	8245	7750	7721	8700	105,6
Приватні підприємства	4220	4095	3772	3627	3752	88,9
Кооперативи	848	809	674	596	738	87,0
Фермерські господарства	34035	34168	33084	32303	33682	98,96
Державні підприємства	296	269	228	241	222	75
Підприємства інших форм господарювання	1781	1460	691	891	603	33,9
Усього	49415	49046	46199	45379	47697	96,5

* Побудовано за даними Державної служби статистики України.

За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, на кінець 2017 р. налічувалося 1126 кооперативів (табл. 4). Однак працюють з них трохи більше половини – 610, інші існують лише на папері. Найбільше працюючих кооперативів налічується в Івано-Франківській (72), Черкаській (67), Київській (58), Херсонській (46) та Тернопільській (31) областях. Лідерами за часткою непрацюючих, але заявлених у документах кооперативів стали Рівненська (27 проти 38, відповідно), Сумська (33 проти 47), а також Вінницька і Закарпатська області, в яких не діють по 67% зареєстрованих кооперативів. Якщо говорити про спеціалізацію, то найпоширеніші в Україні типи кооперативних об'єднань в агросекторі – багатофункціональні. Їх понад половина від загальної кількості [8].

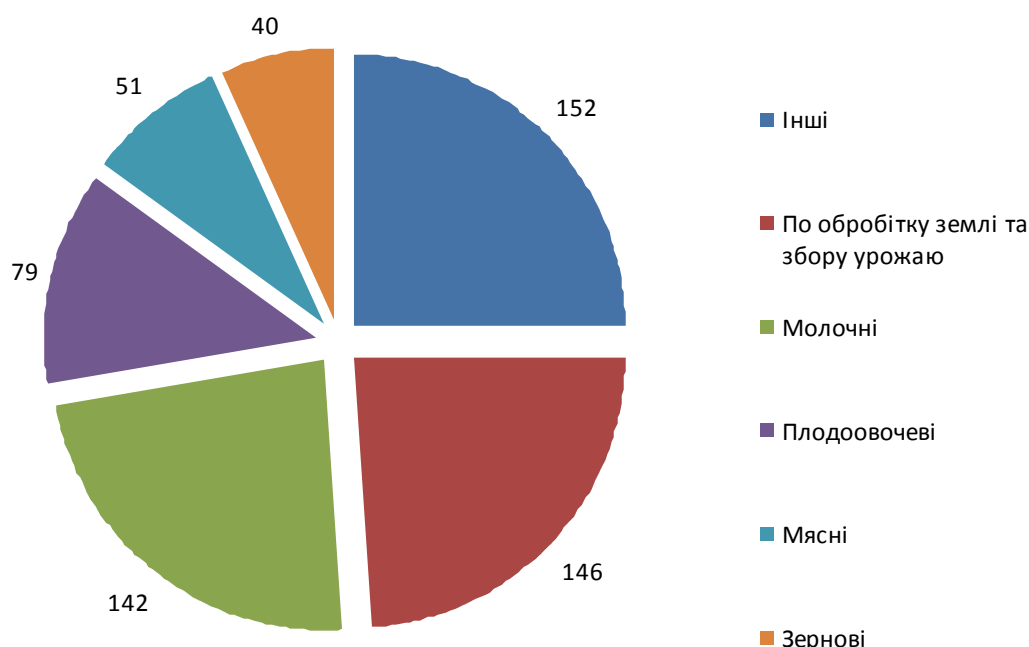
4. Кількість сільськогосподарських кооперативів в Україні на кінець 2017 року

Область	Кількість сільськогосподарських кооперативів, од.							
	Всього, од.	Зареєстровано, од.	Діючі, од.	За видами діяльності, од.				
				Переробні, од.	Заготівельно-збутові, од.	Постачальницькі, од.	Інші, од.	Багатофункціональні, од.
АР Крим	76	24	52	4	5	6	27	10
Вінницька	95	64	31	1	11	0	9	10
Волинська	26	9	17	1	0	0	2	14
Дніпропетровська	31	8	23	2	8	0	1	12
Донецька	18	8	10	0	0	0	0	10
Житомирська	96	78	18	0	2	0	1	15
Закарпатська	9	6	3	2	0	0	0	1
Запорізька	28	12	16	0	2	1	3	10

Івано-Франківська	78	6	72	1	19	1	6	45
Київська	58	0	58	5	8	0	31	14
Кіровоградська	32	21	11	1	5	0	0	5
Луганська	22	8	14	0	0	0	0	14
Львівська	62	32	30	3	11	0	5	11
Миколаївська	21	10	11	0	1	0	0	10
Одеська	39	22	17	0	10	1	0	6
Полтавська	51	33	18	0	10	0	0	8
Рівненська	38	27	11	0	2	2	1	6
Сумська	47	33	14	0	1	0	2	11
Тернопільська	44	13	31	6	5	0	13	7
Харківська	16	14	2	0	0	0	2	0
Херсонська	57	11	46	0	19	1	1	25
Хмельницька	15	6	9	0	4	0	0	5
Черкаська	104	37	67	6	5	0	2	54
Чернівецька	34	17	17	0	7	0	3	7
Чернігівська	29	17	12	0	0	0	0	12
Усього	1126	516	610	32	135	12	109	322

*Джерело – дані Міністерства аграрної політики та продовольства України.

Серед обслуговуючих кооперативів найбільш поширені об'єднання аграріїв для спільного збору врожаю і молочні кооперативи (див. рисунок). Також достатньо розвинені об'єднання для спільного вирощування овочів і фруктів, кооперативи м'ясного напрямку і зернові об'єднання [8].

Спеціалізація обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів в Україні на кінець 2017 року

*Джерело – дані Міністерства аграрної політики та продовольства України.

Одним із важливих чинників розвитку сільськогосподарської кооперації є державна фінансова підтримка. В Україні державна підтримка фермерських

господарств здійснюється через Український державний фонд підтримки фермерських господарств, який є державною бюджетною установою та виконує функції з реалізації державної політики щодо фінансової підтримки становлення й розвитку фермерських господарств. Відповідно до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки фермерським господарствам, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25.08.2004 № 1102, фермерським господарствам надається фінансова підтримка на поворотній основі та конкурсних засадах терміном до 5 років у сумі до 250 тис. грн за бюджетною програмою «Надання кредитів фермерським господарствам». Порядок і умови проведення конкурсу для надання фінансової підтримки фермерським господарствам затверджено наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 02.09.2011 № 441.

У спеціальному фонді державного бюджету на 2018 р. за бюджетною програмою КПКВК 2801460 «Надання кредитів фермерським господарствам» передбачено асигнування в обсязі 43,1 млн грн, а в 2017 р. за цією програмою було виділено 65,0 млн грн. Для стимулювання створення нових фермерських господарств та сільськогосподарських кооперативів, й посилення їх конкурентоспроможності, уряд передбачив 1 млрд грн у межах нової бюджетної програми «Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств». Планується, що з 1 млрд грн, **закладеного в бюджеті України на 2018 р.**, 200–300 млн грн буде надано сільськогосподарським кооперативам. Разом з тим, сільськогосподарські кооперативи можуть скористатися державною підтримкою за іншими програмами підтримки суб'єктів господарювання [9].

Важливим аспектом розвитку кооперативного руху у світі стало обговорення проблем розвитку кооперації на Генеральній Асамблеї ООН, унаслідок чого було ухвалено спеціальну резолюцію 56/114 від 18.06.2002 р. «Кооперативи в процесі соціального розвитку», в якій виписано низку рекомендацій та закликів до урядів країн-членів щодо розвитку кооперації, зокрема: врахувати і використовувати вклад кооперативів у соціальний розвиток, ліквідацію бідності, забезпечення продуктивної зайнятості, розширення соціальної інтеграції; стимулювати й сприяти створенню і розвитку кооперативів, особливо тих, які створюються найбільш уразливими групами населення; забезпечувати партнерство між урядами та кооперативним рухом; створювати бази статистичних даних про розвиток кооперативів та їхній вклад у національну економіку; розроблювати програми заохочення кооперативів до навчання, обміну досвідом на регіональному й національному рівнях [10].

До того ж, Міжнародна Організація Праці вважає, що уряди країн членів організації повинні забезпечувати кооперативам підтримку та сприятливі умови для розвитку фінансових і технічних зв'язків, що полегшить обмін досвідом та співпрацю. При цьому державна політика має сприяти доступу кооперативів до кредитування; виходу кооперативів на ринки; доступу кооперативів до програм громадських робіт, інших загальносуспільних програм [11].

На наш погляд, умови розвитку кооперації в Україні, організаційно-економічні та правові, не сприяють розвитку кооперативного руху в аграрному

секторі економіки, про що свідчить постійне зменшення кількості кооперативів. Але, як свідчить світовий досвід розвитку кооперації, об'єднання селян у кооперативи сприятиме ефективній реалізації ресурсного потенціалу сільського господарства при збереженні робочих місць та соціально-економічному розвитку сільських територій. Важливо розвивати кооперативний рух, поряд зі зміцненням фермерства та крупнотоварного приватного виробництва. Усе це має стати важливим чинником структурних перебудов у сільському господарстві.

Рекомендації щодо створення сприятливих рамкових умов для розвитку сільськогосподарської кооперації:

- визначеність і прогнозованість політики;
- удосконалення кооперативних інститутів;
- створення бази для розвитку кооперативів;
- просування кооперативної ідентичності;
- «кооперативна» дипломатія;
- навчання чиновників і псевдокооперативи;

• програма ENPARD.³⁷ – Європейський Союз для країн Східного та Південного партнерства впровадив програму ENPARD (European Neighbourhood Programme for Agriculture & Rural Development) і пропонує її всім країнам-партнерам, які хочуть зробити розвиток сільського господарства та сільської місцевості основним напрямом своєї співпраці з Європейським Союзом. За основу політичного діалогу між Європейським Союзом і його партнерами приймається національна стратегія розвитку сільськогосподарського/сільського сектору, визначає цілі розвитку сектору і труднощі, які необхідно подолати. Результатом такого діалогу має стати створення країнами-партнерами спільних програм роботи, розрахованих на кілька років і узгоджених із ЄС. Така програма може стати інструментом побудови системи кооперативів ще на етапі підготовки України до вступу ЄС за підтримки ЄС відповідно до стандартів і вимог ЄС. Стримуючими факторами для участі України в програмі ENPARD є те, що: аграрний сектор не належить до пріоритетних секторів (напрямів) співпраці України і ЄС, у т. ч. в контексті отримання технічної допомоги від ЄС; відсутність стратегії (програми) розвитку секторів (аграрного та сільського розвитку), які б базувалися на європейських підходах і відповідали процесам європейської інтеграції України [12].

Висновки і перспективи. Розвиток кооперації в сільському господарстві України – це складна соціально-економічна проблема, яка потребує значних зусиль від державного рівня до самоврядного управління. Для розвитку кооперації необхідна реальна підтримка з боку державних органів, впорядковане нормативно-правове поле діяльності для підприємств та організацій та усунення бар'єрів, що не дають змоги Україні брати участь у програмах ЄС.

Основними проблемами розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні можна визначити незавершеність реорганізації та структурної перебудови аграрної сфери, надзвичайно слабку матеріально-технічну базу кооперативів, особливо на фондомістких напрямках сільськогосподарського виробництва, недоступність кредитів та слабку фінансову підтримку розвитку сільськогосподарської кооперації з боку держави.

Державна політика має бути спрямована на створення умов для розвитку сільськогосподарської кооперації, активізацію діяльності кооперативів, державну підтримку і правовий захист кооперації, оптимізацію податкової політики шляхом диференціації ставок податків та полегшення доступності кредитів для сільськогосподарських кооперативів.

Розвиток сільськогосподарської кооперації в Україні, удосконалення нормативно-правового поля діяльності кооперативів дозволить членам кооперативів захищати свої інтереси, збільшити конкурентоспроможність кооперативного сектору, підвищити ефективність функціонування кооперативів та поглибити міжнародне співробітництво у сфері сільськогосподарської кооперації.

Список використаних джерел

1. Малік М. Й. Кооперація в сільському господарстві: стан та перспективи / М. Й. Малік // Економічні науки. Серія : Облік і фінанси. – 2009. – С. 55–65.
2. Словник економічних термінів і понять [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.libr.dp.ua/site-libr/?idm=1&idp=22&ida=209>
3. Зіновчук Віталій Володимирович. Сільськогосподарська кооперація: теорія, методологія, практика : дис. ... д-ра екон. наук : 08.07.02 / Зіновчук Віталій Володимирович. – К., 2000. – С. 446–473.
4. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.gov.ua>
5. Малік М. Й. Стратегічні напрями розвитку підприємництва і кооперації в сільському господарстві на період до 2020 року [Електронний ресурс] / М. Й. Малік. – Режим доступу : <https://documents.mx/documents/-568c4d5b1a28ab4916a3a4fb.html>
6. Лупенко Ю. О., Месель-Веселяк В. Я. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / за ред. Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка. – К. : ІАЕ, 2012. – 182 с.
7. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. Спецпроект Liga.net. Спільна справа 7 успішних історій про те, як кооперативний рух дає нове життя українських селам [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.liga.net/projects/cooperatives/>
9. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minagro.gov.ua/node/3720>
10. Малік М. Й. Науково-методичне забезпечення розвитку кооперації в аграрній сфері економіки / М. Й. Малік // Економіка АПК. – 2010. – № 12. – С. 103–108.
11. Дубина М. П. Значення сільськогосподарської кооперації в аграрному секторі економіки АПК [Електронний ресурс] / М. П. Дубина. – Режим доступу : http://nltu.edu.ua/nv/Archive/2011/21_8/204_Dub.pdf
12. Корінець Роман, Гердс Др. Марсель. Розвиток кооперації в Україні та Німеччині – аграрно-політичні пропозиції для України [Електронний ресурс] / Роман Корінець, Марсель Гердс Др. – Режим доступу : https://apd-ukraine.de/images/APD_APR_05-2016_Genossenschaften_ukr.pdf

References

1. Malik, M. J. (2009). Cooperation in agriculture: state and prospects, *Ekonomichni nauky. Seriya : Oblik i finansy*, 55–65.
2. Slovnyk ekonomichnykh terminiv i poniat' [Dictionary of economic terms and concepts]. Available at: <https://www.libr.dp.ua/site-libr/?idm=1&idp=22&ida=209> (Accessed 19 February 2018).
3. Zinovchuk, V. V. (2000). Agricultural Cooperatives: Theory, Methodology, Practice, Abstract of Doctor of Economics dissertation, Economy of agriculture and agroindustrial complex, Institute of Agrarian Economics of UAAS, Kyiv, Ukraine.
4. The Verkhovna Rada of Ukraine (2018). The Law of Ukraine "On Cooperation" Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1087-15?lang=en> (Accessed 19 February 2018); The Law of Ukraine "On Agricultural Cooperation". Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/469/97-%D0%B2%D1%80> (Accessed 19 February 2018).
5. Malik, M. J. Strategic directions of development of entrepreneurship and cooperation in agriculture till 2020. Available at: <https://documents.mx/documents/-568c4d5b1a28ab4916a3a4fb.html> (Accessed 19 February 2018).
6. Lupenko, Yu. O., Mesel'-Veseliak, V. Ya. (2012). *Stratichichni napriamy rozvytku sil's'koho hospodarstva Ukrainy na period do 2020 roku* [Strategic directions of development of agriculture of Ukraine for the period till 2020], Kyiv, Ukraine.
7. State Statistics Service of Ukraine. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 19 February 2018).
8. Spetsproekt Liga.net. Spil'na sprava 7 uspishnykh istorij pro te, iak kooperatyvnyj rukh daie nove zhyttia ukrains'kykh selakh. Available at: <http://www.liga.net/projects/cooperatives/> (Accessed 19 March 2018).
9. Ministry of agrarian policy and food of Ukraine. Available at: <http://www.minagro.gov.ua/node/3720>
10. Malik, M. J. (2010). "Scientific and methodological support for the development of cooperation in the agrarian sector of the economy". *Ekonomika APK*, 12, 103–108.
11. Dubyna M. P. The Importance of Agricultural Cooperatives in the Agrarian Sector of the Economy of the Agricultural Complex. Available at: http://nltu.edu.ua/nv/Archive/2011/21_8/204_Dub.pdf (Accessed 19 February 2018).
12. Korinets' Roman, Herds Dr. Marsel'. Development of cooperation in Ukraine and Germany – agrarian and political proposals for Ukraine. Available at: https://apd-ukraine.de/images/APD/APR_05-2016_Genossenschaften_ukr.pdf (Accessed 19 February 2018).

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ КООПЕРАЦИИ В УКРАИНЕ

Н. А. Мосийчук

Аннотация. Рассмотрено современное состояние развития кооперации в Украине, причины и пути преодоления негативных тенденций на селе и повышение эффективности сельскохозяйственного производства в условиях создания кооперативов.

Ключевые слова: кооперация, сельскохозяйственная кооперация, кооператив, агропромышленное производство

THE MODERN STATE OF AGRICULTURAL COOPERATION IN UKRAINE

N. O. Mosiichuk

Abstract. The article deals with the current state of development of cooperation in Ukraine, the causes and ways of overcoming the negative tendencies in the countryside and increasing the efficiency of agricultural production in the conditions of creation of cooperatives.

Keywords: cooperation, agricultural cooperation, cooperative, agro-industrial production

УДК 339.5:639.2(477)

ВПЛИВ ЕКСПОРТНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ НА ЗРОСТАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

С. С. ШЕПЕЛЄВ, здобувач кафедри глобальної економіки
Національний університет біоресурсів і природокористування України
E-mail: wepelev@ukr.net

Анотація. Оцінено сучасний стану тенденцій експорту риби в Україні. Доповнено існуючий інструментарій аналізу та синтезу процесів посилення експортних можливостей у контексті підвищення рівня конкурентоспроможності рибного господарства. Обґрунтовано висновки та розроблено пропозиції щодо розроблення програми імпортозаміщення рибної продукції, визначено напрями створення роздрібних торговельних асоціацій.

Ключові слова: конкурентоспроможність, аграрний сектор, експорт, імпорт, рибне господарство, європейська інтеграція, галузь

Актуальність. Український ринок нині є таким, що розвивається. Значна кількість риби та морепродуктів щорічно імпортуються. За результатами проведеного дослідження встановлено, що спостерігається значна конкуренція для місцевих виробників з боку мережі супермаркетів. Сектор рибного господарства характеризується тим, що у ньому працює значна кількість дрібних виробників. Така структура може бути і перешкодою у розвитку. При цьому рівень конкурентоспроможності галузі досить невисокий. Зусилля вчених і практиків здебільшого спрямовані на теоретичне вивчення й прикладне використання експортних можливостей, на зростання конкурентоспроможності рибного господарства в умовах євроінтеграції.